

Høringsuttalelse fra forskergrupeledere ved Institutt for statsvitenskap, UiO, til «Forslag til forskrift om undervisnings- og forskningsstillinger og rekrutteringsstillinger»

Vi takker for muligheten til å sende inn innspill til HK-direktoratets høring om forslag til forskrift for undervisnings- og forskningsstillinger- og rekrutteringsstillinger. Vi er forskergrupeledere ved Institutt for statsvitenskap, UiO, og ønsker å gi innspill basert på vår erfaring med å håndtere noen av problemstillingene forskriften adresserer. Forslaget til ny forskrift inneholder flere punkter som vi mener bør forandres.

Høringsinnspillene handler konkret om aspekter ved forslaget som innebærer en betydelig, og etter vår mening uheldig, endring i vektleggingen av faglig ekspertise og institusjonell autonomi i forbindelse med ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskningsstillinger. Mer konkret er disse aspektene knyttet til sammensetting av sakkyndig komité og språknivå som kvalifikasjonskrav, og om de forskriftsfestes kan de få betydelige (uintenderte) negative konsekvenser for vitenskapelig kvalitet, fremtidig rekruttering og mange ansattes arbeidssituasjon. Aspektene vi adresserer er relevante generelt, men også for et fag som vårt mer spesielt.

Sammensetting og ledelse av sakkyndig komité

Det foreslås en enhetlig regulering av sakkyndige komiteer som vurderer kompetansen til søkere i vurdering av ansettelser og opprykk (**§ 3-2 Sakkyndig komité**). Forslaget innebærer to sentrale, og etter vårt syn meget problematiske, endringer av nåværende regulering når det gjelder komiteens sammensetting.

Et forslag **åpner opp for at komiteen har én (eller flere) medlemmer som ikke er fagpersoner** eller som i forskriftens ordlyd «ansatt innen samme fagområde og i samme eller i en høyere stillingskategori enn det skal ansettes i, eller som det søkes om overgang eller opprykk til.» Forslaget innebærer en betydelig svekkelse av sakkyndighetsprinsippet, som (av svært gode grunner) er et av de mest grunnleggende prinsippene for beslutninger innenfor academia. Det er helt nødvendig for å opprettholde autonomien innen sektoren og kvaliteten på undervisning og vitenskapelig produksjon at sentrale beslutninger av faglig karakter treffes av fagpersoner. Det er få beslutninger i grunnenhetene i sektoren som er like betydningsfulle som ansettelser i faste forsknings- eller undervisningsstillinger. Det må være opp til fagfeller å vurdere om en søker tilfredsstillende faglige kvalifikasjonskrav. I høringsteksten nevnes det at den foreslåtte regelen åpner opp for at «perspektiver fra for eksempel nærings- og samfunnslivet kan inkluderes i komitéarbeidet» (s.31). Vi mener den foreslåtte endringen er et klart brudd med prinsippet om institusjonell autonomi i academia, som hviler på fagfelleprinsippet. Vi ser heller ikke at medlemskomiteer som ikke har en relevant stilling innen academia vil være i stand til å bedømme søkerens faglige kvalifikasjoner.

Et annet forslag er at **lederen for sakkyndige komiteer «skal» være ekstern**. Mens det er fastlagt i nåværende regelverk at lederen for komiteen må være ekstern ved vurderinger av opprykk til professor, er det et nytt element at dette også skal gjelde for sakkyndige komiteer i ansettelsesprosesser. Her ser det ut til at ønsket om å harmonisere regelverket for

sakkyndige komiteer har ført til at man kaster barnet ut med badevannet. Som nevnt er spesielt ansettelse i faste stillinger i academia enormt viktige beslutninger, ettersom ansatte gjerne forblir i samme enhet hele karrieren. Det er viktig å påpeke at en komité i en ansettelsesprosess skal foreta en sakkyndig vurdering og levere en innstilling, mens selve beslutningen tas av et annet organ. Men det er ingen hemmelighet at det kan være ulike ambisjonsnivå og ulike grunnleggende faglige prioriteringer innenfor samme fagområde ved ulike institusjoner, og ulike stillingsutlysninger kan ha ulik karakter (og dermed lede til ulike behov for komitesammensetning og ledelse). I mange tilfeller er det avgjørende at komitélederen er intern og dermed har større tyngde i komiteen.

Språknivå som kvalifikasjonskrav

Høringsteksten inneholder flere momenter knyttet til språk. Vi støtter intensjonen om å bevare og utvikle norsk fagspråk, men ikke at et generelt språkkrav stilles til alle stillinger på tvers av institusjoner i UH-sektoren.

I forslaget er det lagt inn krav om å beherske norsk på minimum nivå B2 for å bli tilkjent kompetanse i undervisnings- og forskningsstillingene regulert av forskriften. For eksempel presiseres det i § 2-6 at «d. norskerferdigheter på minimum nivå B2» er nødvendig som kvalifikasjonskrav til professor. **Vi stiller spørsmål ved om norskerferdigheter kan eller bør defineres som kvalifikasjonskrav for en undervisnings- og forskningsstilling generelt og en professorstilling spesielt.** Det ligger ingen faglig begrunnelse i dette kravet, som ligger utenfor kjernen av professorkompetanse (forskning og utdanning).

Det legges opp til unntak fra språkkravet (§ 2-8) slik at nødvendig språknivå kan oppnås inntil senest tre år etter ansettelse. Ifølge forslaget innehar vedkommende ikke lenger kompetansen som kreves for stillingen hvis ikke dette kravet innfris. Her er det – som i forslaget nevnt over - en **problematisk sammenblanding av faglige kompetansekrav og utenomfaglige kompetansekrav.** Fra et faglig ståsted er det vanskelig å forstå at en ansatt – for eksempel en professor – som oppfyller faglige kriterier innen forskning og undervisning, ikke lenger kan anses som kvalifisert når vedkommende ikke oppfyller et visst språklig nivå.

Det kan være gode grunner til å regulere eller stille krav om språkkunnskap for ulike formål og i ulike situasjoner, og vi ser at endringene i universitets- og høyskoleloven mht. undervisningsspråk legger føringer i den retning, men språkkrav hører etter vårt syn ikke hjemme under generelle, forskriftsfestede faglige kvalifikasjonskriterier. Det er ikke behov for et språklig «sertifiseringskrav» for arbeid i norsk academia. Vår evne til å ivareta og lære bort norsk fagspråk til studenter kan og bør sikres på annet vis enn gjennom en generell kompetanseforskrift. Beslutninger om språkkrav bør fortsatt tas av institusjonene og i forhold til spesifikke utlysninger. Man stiller i dag krav i utlysninger for stillinger i statsvitenskap og det kan i teorien variere hvor sterke krav som stilles etter behov. Det aller viktigste er at det settes av tilstrekkelig ressurser til språkopplæring.

Vi gjør oppmerksom på at forslaget, om det vedtas, kan få **betydelige konsekvenser for både enkeltansattes arbeidshverdag og fremtidig rekruttering**, og at ulike hensyn ved slike krav kan veie svært ulikt i ulike situasjoner. Tre år er meget kort tid for å lære et nytt språk til B2 nivå, spesielt for nyansatte med ikke-europeiske morsmål og spesielt for dem som flytter med familie til et nytt land. Nyansatte førsteamanuenser er ofte i en krevende arbeidssituasjon med oppstart av ny undervisning og store forskerprosjekter etter flytting, og

for mange vil tilegnelse av et nytt språk på kort tid lede til store konsekvenser for andre aktiviteter eller være urealistisk. Dette tilsier at noe fleksibilitet er svært viktig, og at avveiningen bør skje ved de enkelte institusjonene slik at individuelle hensyn kan tas.

Mulige konsekvenser ved et forskriftsfestet, og rigid, språkkrav kan være overbelastning for den enkelte arbeidstaker, uløste oppgaver for institusjonen, og at svært kompetente søkere (med gode alternativer i andre land) rett og slett lar være å søke seg til norske institusjoner i fremtiden. Det er ikke en ønsket utvikling for kjernevirksomheten ved de forskningsintensive universitetene. Vi har i senere år vært et attraktive arbeidssteder for svært kompetente undervisere og forskere fra hele verden, og kvaliteten på undervisning- og forskningsmiljøene i Norge har nytt svært godt av dette. Om denne situasjonen endres, vil norsk undervisning og forskning, også innen vårt fagfelt, kunne påføres betydelige svekkelser. I forslaget legges det opp til at stipendiater og postdoktorer som ikke kan dokumentere minst A2 nivå ved ansettelse skal institusjonen tilby norskundervisning tilsvarende 15 studiepoeng (normert til et halvt semester, en betydelig andel av et kort og intenst stipendiatløp). **Dette forslaget anser vi som problematisk generelt og spesielt innen vårt eget fag, statsvitenskap.** Statsvitenskap er et fag som er sterkt internasjonalt orientert, der enkelte fagmiljøer i Norge har etablert seg som ledende innenfor sine forskningsområder og er en del av et internasjonalt fagfellesskap med et internasjonalt arbeidsmarked. Det er svært ønskelig at fagmiljøene i Norge tiltrekker seg internasjonale søkere til ledige stillinger, inkludert stipendiat- og postdoktorstillinger, og det vil for mange viktige stillinger være få søkere med relevant kompetanse fra Norge.

Innføringen av språkkravet innebærer, som nevnt over, at utenlandske forskere blir tvunget til å bruke kostbar tid på språkopplæring, og dette hensynet blir ikke mindre for stipendiater og postdoktorer på tidsbegrensede kontrakter. Samtidig er det også et kostbart tiltak for institusjonene som må finansiere slike undervisningstilbud. Dersom pliktarbeidet gjennomføres i form av undervisning, går studentene glipp av undervisning fra svært dyktige fagpersoner med nedstrøms konsekvenser for kunnskap og produktivitet i arbeidslivet. Det bør også nevnes at ansatte i rekrutteringsstillinger uansett ikke vil kunne brukes i norskspråklig undervisning etter å ha gjennomført et 15-studiepoengs kurs.

Språkkrav og norsk fagspråk

Til slutt vil vi gjerne gi et innspill til selve problemforståelsen – det vil si utfordringen kompetansekrav-endringen er ment å adressere. Ivaretagelse og beherskelse av norsk fagspråk er selvsagt et viktig faglig ansvar og læringsmål, og vi jobber daglig med å realisere dette ved vårt institutt, som forskere, undervisere og fagformidlere, på ulike måter. Statsvitenskap er et fag som gjennom våre ansatte bidrar betydelig til norsk offentlig debatt og norske medier. Det skrives også lærebøker på norsk i ulike deler av faget. Samtidig vet vi at det er viktig at studentene lærer seg å lese originale fagtekster, da dette er en integrert del av det å bli en statsviter, og ikke bare lære mer samfunnsfag om politikk som på videregående. Mange av de relevante originale fagtekstene er rimeligvis på engelsk i vårt fag.

Det er heller ikke slik at studentene behersker engelsk for arbeidslivet *før* de begynner på universitetet selv om deres dagligtale-engelsk skulle være svært god. Tvert imot kan det å lese på engelsk i starten gi en ekstra utfordring. Videre er skrivetrening på engelsk, i tillegg

til norsk, å betrakte som en styrke for en samfunnsvitenskapelig akademisk utdanning, slik vi opplever det ute blant studentene. Våre kandidater har bruk for engelsk fagspråk i mange av de typene jobber de skal tre inn etter endt utdanning - i politikk, forvaltning, organisasjonsliv, forskning, utdanning og journalistikk. I mange jobber nasjonalt må man lese, skrive og/eller snakke engelsk regelmessig. Parallellspråkligheten kan dermed sies å gjøre studentene våre mer konkurransedyktige på arbeidsmarkedet.

Dermed er det i praksis ikke et stort problem at deler av staben ikke til *enhver tid* kan undervise på norsk, så lenge de *på sikt* behersker å bruke også norsk i møter og undervisning, og at vi på regelmessig basis rekrutterer noen som snakker norsk fra dag én, slik vi gjør i dag. Utfordringen kan sikkert oppleves forskjellig på tvers av fag og type institusjoner. Men nettopp derfor er det også viktig at dagens ledere ved universitetene får ansvar for, og frihet, til å håndtere den på institusjonsnivå, til det beste for både kvaliteten på både forskning og utdanning i Norge.

Oslo, 19.04.2024

Tobias Bach, professor, leder for forskergruppen «Politikk, Byråkrati, og Organisasjon»

Bjørn Høyland, professor, leder for forskergruppen «Politisk Datavitenskap»

Carl Henrik Knutsen, professor, leder for forskergruppen «Comparative Institutions and Regimes»